

Київський університет імені Бориса Грінченка
Факультет суспільно-гуманітарних наук
Кафедра історії України

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Професор з наукової роботи

Наталія ВІННІКОВА

сергій 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ДЖЕРЕЛА ТА ІСТОРИОГРАФІЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

для аспірантів

спеціальності 032 Історія та археологія
освітнього рівня третього (освітньо-наукового)
освітньо-наукової програми «Історія та археологія»

Київ – 2023

Розробники:

Михайловський Віталій Миколайович, доктор історичних наук, професор кафедри історії України

Щербак Віталій Олексійович, доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України

Андрєєв Віталій Миколайович, доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України.

Викладачі:

Михайловський Віталій Миколайович, доктор історичних наук, професор кафедри історії України.

Щербак Віталій Олексійович, доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України.

Андрєєв Віталій Миколайович, доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри історії України
Протокол від 28 серпня 2023 року № 1

Завідувач кафедри Анна ГЕДЬО

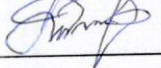
Робочу програму погоджено з гарантом освітньо-наукової програми «Історія та археологія»

28 серпня 2023 р.

Гарант освітньо-наукової програми Віталій АНДРЕЄВ

Робочу програму перевірено

«28» 08 2023р.

Завідувач аспірантури, докторантури Ілона ТРИГУБ

Пролонговано:

на 20__/20__ н. р. _____ (_____), «__» __20__ р., протокол №

на 20__/20__ н. р. _____ (_____), «__» __20__ р., протокол №

на 20__/20__ н. р. _____ (_____), «__» __20__ р., протокол №

на 20__/20__ н. р. _____ (_____), «__» __20__ р., протокол №

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	вибіркова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	16 / 480	
Рік навчання	2,3	2,3
Семестр	3,4,5,6	3,4,5,6
Кількість змістових модулів з розподілом:	4	4
Обсяг кредитів	16	16
Обсяг годин, в тому числі:	480	480
Аудиторні	128	64
Модульний контроль	32	-
Самостійна робота	320	416
Форма семестрового контролю	залік	залік

Мета навчальної дисципліни – ознайомити аспірантів з історіографічними та методологічними особливостями досліджень з історії України, засвоїти усталені наукові теорії, гіпотези і концепції щодо історичного процесу виокремити періодизацію історії України і розвитку самої історичної науки, показати спільне і відмінне у джерелознавстві та історіографії.

Навчальною програмою передбачено вивчення 16 пріоритетних тем з історії розвитку вітчизняної історичної науки.

Завданнями навчальної дисципліни є: ознайомлення з методикою історичних досліджень, розгляд основних етапів розвитку світової та української антропологічної думки, біографії видатних науковців та їх особистий внесок, вивчити наукові теорії про історичний процес, а також:

ЗК-2 Здатність до розуміння сучасної методології історичної науки; здатність до застосування методів наукового пізнання; проведення науково-дослідницької діяльності; розробка та впровадження дослідницьких проєктів, start up; методологічно та технологічно грамотне здійснення наукового дослідження, інтерпретація його результатів; ефективно висвітлення та поширення знань щодо наукових досліджень та інновацій, використання положень нормативно-правової бази сфери вищої освіти та дотримання норм наукової етики під час дослідницької діяльності.

ЗК-3 Здатність до наукового пошуку; володіння методологією і методами експерименту; сформованість особистісно значущих якостей дослідника; визначення

мети, завдань, стратегії науково-дослідної діяльності; генерування нових ідей, створення та інтерпретація нових знань відповідно до теми наукового дослідження; розуміння та використання положень нормативно-правової бази наукових досліджень та наукової діяльності.

ЗК-4 Здатність до використання зарубіжного досвіду в реалізації завдань власного дослідження; здатність до підготовки та оформлення індивідуальних і колективних грантових заявок, участь у міжнародних наукових проектах; користування іншомовними інформаційними ресурсами, які знаходяться у відкритому доступі наукометричних баз, та самостійна підготовка наукових публікацій до друку у зарубіжних виданнях.

ФК-1 Здатність оперувати науковою термінологією та вибудовувати ієрархію наукових понять за рівнями їх узагальнення; розуміти системність, взаємозв'язок та цілісність історичних явищ і процесів; орієнтуватися у сучасних нормативно-правових документах, тенденціях історичної науки в Україні; аналізувати історичні процеси у ретроспективі; узагальнювати та продукувати інноваційний досвід у власних дослідженнях.

ФК-2 Знання основних історичних процесів та подій усіх континентів від давнини та їх взаємозв'язок, сучасні дискусії на цю тему та напрям дослідження.

ФК-3 Здатність організовувати, планувати власну наукову та викладацьку діяльність; розуміти гносеологічні основи діяльності: адекватно застосовувати наукові методи для виконання завдань власного дослідження; використовуючи існуючі, модифікувати та створювати методи, технології для виконання завдань дослідження, перевіряти їх ефективність; впроваджувати інформаційно-комунікаційні технології для реалізації наукового задуму дослідження.

ФК-4 Здатність до побудови алгоритму наукового дослідження у сфері історії, використання квантифікаційної методології; використання теоретичних та емпіричних методів наукового дослідження.

ФК-5 Здатність критично мислити, визначити та оцінювати актуальні проблеми світової історії або історії України, проводити моніторинг власних наукових результатів; володіти діагностичним інструментарієм збору та аналізу результатів експериментальної роботи; будувати індивідуальну траєкторію власного розвитку та суб'єктів освітнього процесу; оцінювати наукову та практичну цінність

завдань, які вирішуються у власному дослідженні, готувати рекомендації для прийняття управлінських рішень та педагогічного проектування.

3. Результати навчання аспірантів за дисципліною:

PH-2 Вміння застосовувати методи наукового пізнання, проведення науково-дослідної діяльності, розробляє та впроваджує дослідницькі проекти, здійснює наукове дослідження та інтерпретує його результати, ефективно висвітлює, поширює знання щодо наукових досліджень, дотримується норм наукової етики під час дослідницької діяльності.

PH-3 Вміння постановки мети, завдань, стратегії науково-дослідної діяльності; генерує нові ідеї, створює та інтерпретує нові знання відповідно до теми наукового дослідження; розуміє та використовує положення нормативно-правової бази наукових досліджень та наукової діяльності.

PH-4 Здатність визначати загальні основи інтернаціоналізації, що відображують ідею відкритості науки та освіти в сучасному світі; здійснює підготовку і публікації наукових статей у виданнях, що включені до наукометричних баз даних (Scopus, Web of Science та ін.) та у міжнародні рецензовані видання; оформлює індивідуальні і колективні грантові заявки, а також проектні заявки для участі у програмах академічної мобільності.

PH-5 Досконале вміння використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології та програмні продукти у наукових дослідженнях; створювати презентації та ефективно використовувати мультимедійні технології, програмне забезпечення для виконання науково-дослідницьких завдань.

PH-7 Аналітичні навички в галузі історичного пізнання, генерує нові ідеї на засадах лідерства-служіння; здійснює проектування наукової роботи, визначає проблематику, гіпотезу, мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження, складає робочий план теоретичного та експериментального дослідження у сфері історії; впроваджує нові технології у власну дослідницьку діяльність; ефективно використовує професійні дослідницькі навички.

PH-8 Навички аналізу процесів в історичній ретроспективі; застосовує компаративний аналіз щодо вивчення актуальних проблем історичної науки

зарубіжному та вітчизняному контекстах; виявляє громадянську ідентичність при узагальненні та інтеграції інноваційного досвіду у власних дослідженнях.

PH-9 Здатність до моніторингу та критичного аналізу джерел інформації відносно досліджуваної проблем; пошуку джерел наукової та фактичної інформації; користування бібліотечними фондами (традиційними і електронними), наукометричними базами; встановлення інформаційної цінності джерела шляхом порівняльного аналізу з іншими джерелами; професійне володіння основними методами, способами і засобами набуття, зберігання, обробки інформації.

PH-15 Здатність використовувати інструменти інших гуманітарних, природничих наук за необхідності вирішення завдання дослідження.

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт			
		Аудиторна			Самостійна
		Лекції	Семинари	Практичні	
Змістовий модуль I. Методика роботи з наративними джерелами XI-XVIII ст.					
Тема 1. Основні теоретичні підходи в аналізі інтерпретації минулого	54	4	10		40
Тема 2. Наративні пам'ятки Київської Русі, Великого князівства Литовського та Гетьманщини	58	6	12		40
Модульний контроль	8				
Разом	120	10	22		80
Змістовий модуль II. Історіографія історії України X-XVIII ст.					
Тема 3. Княжа Русь (X — XIV ст.); Литовсько-польська й козацька доба (XIV — XVI ст.).	54	4	10		40
Тема 4. Козацька доба (XVII – XVIII ст.).	58	6	12		40
Модульний контроль	8				
Разом	120	10	22		80
Змістовий модуль III Методика роботи з наративними джерелами XIX-XX ст.					
Тема 5. Україна у складі Австрійської та Російської імперій	54	4	10		40
Тема 6. Державницький напрям в історіографії (1917-1921 рр.)	58	6	12		40
Модульний контроль	8				
Разом	120	10	22		80
Змістовий модуль IV Історіографія історії України XIX-XX ст..					
Тема 7. Історіографія кінця XIX поч. XX ст.	42	2	8		25
Тема 8. Історіографія України у I та II світових війнах	38	2	8		25
Тема 9. Сучасна українська історіографія	40	6	6		30
Модульний контроль	8				
Разом	120	10	22		80
Разом за освітньою програмою	480	40	88		320

Тематичний план для заочної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт			
		Аудиторна			Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	
Змістовий модуль I. Методика роботи з наративними джерелами XI-XVIII ст.					
Тема 1. Основні теоретичні підходи в аналізі інтерпретації минулого	60	2	6		52
Тема 2. Наративні пам'ятки Київської Русі, Великого князівства Литовського та Гетьманщини	60	2	6		52
Разом	120	4	12		104
Змістовий модуль II. Історіографія історії України X-XVIII ст.					
Тема 3. Княжа Русь (X — XIV ст.); Литовсько-польська й козацька доба (XIV — XVI ст.).	60	2	6		52
Тема 4. Козацька доба (XVII – XVIII ст.).	60	2	6		52
Разом	120	4	12		104
Змістовий модуль III Методика роботи з наративними джерелами XIX-XX ст.					
Тема 5. Україна у складі Австрійської та Російської імперій	60	2	6		52
Тема 6. Державницький напрям в історіографії (1917-1921 рр.)	60	2	6		52
Разом	120	4	12		104
Змістовий модуль IV Історіографія історії України XIX-XX ст..					
Тема 7. Історіографія кінця XIX поч. XX ст.	40		4		36
Тема 8. Історіографія України у I та II світових війнах	42	2	4		36
Тема 9. Сучасна українська історіографія	38	2	4		32
Разом	120	4	12		104
Разом за освітньою програмою	480	16	48		416

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

Методика роботи з наративними джерелами XI-XVIII ст.

Тема 1. Основні теоретичні підходи в аналізі інтерпретації минулого.

Інтерпретативні матриці історичного наративу; основні теоретичні підходи в аналізі інтерпретації минулого; відмінності в представлених теоретиками інтерпретативних схемах в аспекті їх застосування до минулого; міждисциплінарний підхід щодо розвитку теорії та у сфері практичного застосування інтерпретативних матриць.

Тема 2. Наративні пам'ятки Київської Русі, Великого князівства Литовського та Гетьманщини.

Поняття джерел до історії України охоплює передусім величезну кількість найрізноманітніших писемних пам'яток: актових та наративних документів: універсали, грамоти, постанови, літописи, хроніки, щоденники, кореспонденція, історико-літературні твори тощо. Ці пам'ятки частково видрукувані та опубліковані, отже доступні для широкого вжитку, деякі ще залишаються в архівних фондах.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

Історіографія історії України X-XVIII ст.

Тема 3. Княжа Русь (X — XIV ст.).

Історичні дослідження середньовіччя мали місце протягом більш як півтора сторічного періоду. Романтичний та позитивістський підхід на початку XX ст. був доповнений державницьким напрямком. Лише в незалежній Україні стало можливим його дослідження. Серед праць по історії Київської Русі провідне місце посідають праці М. Грушевського, М. Дашкевича, С. Голубєва, С. Юшкова, Б. Грекова, М. Тихомирова, В. Пашуто, Л. Черепніна, Б. Рибаківа, М. Брайчевського, П. Толочка.

Тема 4. Козацька доба (XVII – XVIII ст.).

Серед найпомітніших досліджень історії козацької доби є роботи В. Антоновича, М. Грушевського, М. Костомарова, О. Лазаревського, В. Липинського, І. Крип'якевича, В. Дядиченка, О. Путра, В. Смолія, В. Степанкова, О. Гуржія, В. Горобця, С. Лепявка, Ю. Мицика, В. Щербака, П. Саса та ін.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III

Методика роботи з наративними джерелами XIX-XX ст.

Тема 5. Україна у складі Австрійської та Російської імперій

Інтерпретативні матриці історичного наративу; основні теоретичні підходи в аналізі інтерпретації минулого України в складі двох імперій. Основні компоненти інтерпретативних матриць історичного наративу; міждисциплінарний підхід щодо розвитку теорії та у сфері практичного застосування інтерпретативних матриць.

Тема 6. Джерела радянської доби

Специфіка джерел радянської доби – ідеологічна складова. Порівняння відомостей історіографічного матеріалу з джерелами із загальновідомими фактами. Оцінка адекватності іменування дійових осіб. Оцінка ступеня об'єктивності тексту.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IV

Історіографія історії України XIX-XX ст.

Тема 7. Історіографія XIX - поч. XX ст.

- Дмитро Бантиш-Каменський (1788 — 1850), «История Малой России»;
- Олекса Мартос (1790 — 1842) »Історія України« (до кінця XVIII ст.);
- Микола Маркевич (1804 — 60) «История Малороссии»;
- Михайло Максимович (1805 — 73), досліді Максимовича над історією козащини й Гетьманщини (розвідки про гетьмана Сагайдачного, «Исторические письма о козаках запорожских», «Письма о Богдане Хмельницком», «Бубновкая сотня» тощо), козацькими літописами (напр., Граб'янки), історією Києва і Київської Русі («О мнимом запустении Украины в нашествие Батые», «обозрение старого Киева» тощо);
- Осип Бодянский (що видав багато важливих джерел до історії України), Микола Закревський (історія Києва), Аполон Скальковський (історія Запоріжжя й Півд. України), Олександр Маркович, Михайло Судієнко й Микола Білозерський (видання іст. джерел) та ін.;
- Денис Зубрицький, о. Антон Петрушевич;
- Ісидор Шараневич, Юліян Целевич, Корнилій Заклинський, Антон Добрянський, еп. Юліян Пелеша, Степан Качала та ін.

Поважний вклад до студіювання укр. минувшини рос. вчених: Сергія Соловйова, Геннадія Карпова, Олександра Лаппо-Данилевського, Олексія Шахматова, Євгена Голубінського, Матвія Любавського, Олександра Преснякова, Михайла Присьолкова, Віталія Ейнгорна, Платона Жуковича, Євгена Шмурло, Івана Розенфельда, Георгія Вернадського, Бориса Грекова, Володимира Пічету.

У польській історіографії над питаннями історії України працювали: Михайло Грабовський, Едвард Руліковський, Юліян Бартошевич, Тадеуш-Юрій Стецький, Кароль Шайноха, Олександр Яблоновський, Йосиф Ролле, Маріян Дубецький, Францішек Равіта-Гавронський, Тадеуш Корзон, Казимир Пуласький, Йосиф Третьак, Людвик Кубаля, Марселій Гандельсман, Казимир Ходиницький, Владислав Томкевич, Стефан Кучинський.

Тема 8. Історіографія історії України у I та II світових війнах

Наукові праці таких вчених: В. Верстюк, Р. Пиріг, В. Солдатенко, С.Кульчицький, В. Марочко, Л. Якубова, О. Мовчан, І. Патриляк, В.Сергійчук, Ю. Шаповал, О. Бажан, Я. Калакура, О. Салата, Д. Веденєєв, П. Чернега, Ю. Котляр, О. Рафальський.

Тема 9. Сучасна українська історіографія

Специфіка творення сучасної вітчизняної історіографії. Впровадження новітньої методології в історичні дослідження незалежної України. Координація із зарубіжними дослідниками, включно з діаспорою.

6. Контроль навчальних досягнень

6.1 Система оцінювання навчальних досягнень аспірантів. Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю

№ з/п	Вид діяльності аспіранта	Макс. кількість балів за	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3		Модуль 4	
			Кільк. одиниць	Макс. кількість	Кільк. одиниць	Макс. кількість	Кільк. одиниць	Макс. кількість	Кільк. одиниць	Макс. кількість
1	Відвідування лекцій	1	2	2	2	2	2	2	3	3
2	Робота на практичних (семінарських) заняттях	10	2	20	2	20	2	20	3	30
3	Відвідування практичних занять	1	2	2	2	2	2	2	3	3
4	Виконання завдань для самостійної роботи	5	2	10	2	10	2	10	3	15
5	Написання реферату	6	-	-	-	-	-	-	-	-
	Макс. кількість балів за видами поточного контролю (МВ)	-	-	34	-	34	-	34	-	51
	Разом		153							

Умовою зарахування проходження дисципліни «Джерела та історіографія історії України» є отримання аспірантом не менше 60-ти балів за результатами всіх видів означених робіт.

6.2 Завдання для самостійної роботи аспірантів

Тема 1. Основні теоретичні підходи в аналізі інтерпретації минулого

1. Українська історіографія: проблема “національного” та “територіального”.
2. Історія української історіографії: від вивчення сукупності літератури до дослідження “ремесла історика” та його соціальних функцій.

Тема 2. Наративні пам’ятки Київської Русі, Великого князівства Литовського та Гетьманщини

1. “Сарматський міф” та концепція суспільного договору. Минуле Русі очима руської шляхти XVI – поч. XVII ст.
2. Усвідомлення історії Давньої Русі в уявленні полемістів та церковних діячів першої половини XVII ст.

Тема 3. Княжа Русь (X — XIV ст.); Литовсько-польська й козацька доба (XIV — XVI ст)

1. Західно-руські літописи: (українські, білоруські, литовські?). Підходи в студіях та реконструкція системи мислення упорядників.
2. Зміна парадигми та схема руської історії у Софоновича та в “Синописі”: підстави та перспективи.

Тема 4. Козацька доба (XVII – XVIII ст.).

1. Козацька концепція історії України: питання походження козацтва та ставлення до історичних діячів.
2. Особливості сприйняття минулого в українській історіографії XVI-XVIII ст., поширення історичних знань.

Тема 5. Україна у складі Австрійської та Російської імперій

Історична наука про початок українського відродження (XIXст.).

1. Історіографія українського національно-визвольного руху на рубежі XIX - XX ст.

Тема 6. Державницький напрям в історіографії (1917-1921 рр.)

1. Позитивізм та українська історіографія.
2. “Народницький” та “державницький” напрями історіографії історії України: доцільність поділу

Тема 7. Історіографія кінця XIX поч. XX ст.

1. Історична белетристика та популяризація історичних знань в Україні наприкінці XIX – початку XX ст.
2. Наукові товариства та організація історичної науки на Україні наприкінці XIX – початку XX ст.

Тема 8. Історіографія України у I та II світових війнах

1. Історики про українське питання в Першій світовій війні та утворення українських визвольних формувань.
2. Історики про агонію сталінізму та повоєнні репресій проти українського народу

Тема 9. Сучасна українська історіографія

1. Питання про “кризу” української історичної науки 90-х рр. XX ст.
2. Перспективи розвитку історичних досліджень в Україні.

6.3 Шкала відповідності оцінок

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FХ	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання - незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

Рекомендовані джерела:

Основна література:

1. Калакура Я. Українська історіографія. Курс лекцій. К., 2004.
2. Колесник І. Українська історіографія. К., 2013.
3. О. В. Ясь // Український історичний журнал: науковий журнал. - 2012. - № 4. - С. 216-218 Рец. кн.: Ковальчук О.О. Українське історичне джерелознавство доби романтизму // за ред. П.С.Сохань. - К.: Ін-т української археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського НАН України, 2011. - 323 С.
4. Рибалко Олександр. Правдиве українське серце. / уклад.: І. Гирич, К.Рибалко. - Київ : Простір, 2010. - 832 с.

Додаткова література:

1. Багалій Д. Нарис історії України на соціально-економічному ґрунті, Х.: 1928.
2. Багалій Д. Нарис української історіографії, I — II. К. 1923 — 25.
3. Грушевський М. Развитие украинских изучений. Украинский народ в его прошлом и настоящем, I. П. 1914.
4. Дорошенко Д. Огляд укр. історіографії. Прага 1923; Багалій Д. Нарис укр. історіографії, I — II. К. 1923 — 25.
https://shron2.chtyvo.org.ua/Doroshenko_Dmytro/Ohliad_ukrainskoi_istoriohrafii.pdf?PHPS_ESSID=nirp8honnh6515v01tu8tn92s7
5. Дорошенко Д. Огляд української історіографії. Прага 1923.
6. Клепатський П. Огляд джерел до історії України, I. Кам'янець-Подільський 1920.
7. Кордт Веньямін. Чужоземні подорожі по Східній Європі до 1700 р. К., 1926.
8. Марченко М. Українська історіографія (з давніх часів до середини XIX ст.). К., 1959.
9. Наріжний С. Історіографія. Укр. Загальна Енциклопедія, III. Л.-Станиславів-Коломия 1935.
10. Abhandlungen des Ukrainischen Wissenschaftlichen Institutes in Berlin, I. Берлін-Ляйпціг 1927.
11. Borschak E. L'Ukraine dans la littérature de l'Europe occidentale. Париж 1935 (Extrait du Monde slave 1933 — 35).
12. Borschak E. L'Ukraine dans la littérature de l'Europe occidentale. Париж 1935 (Extrait du Monde slave, 1933 — 35).
13. Borschak E. L'Ukraine dans la littérature de l'Europe occidentale. Париж 1935 (Extrait du Monde slave, 1933 — 35).
14. Doroschenko D. Die Ukraine und das Reich. Neun Jahrhunderte deutsch-ukrainischer Beziehungen im Spiegel der deutschen Wissenschaft und Literatur. Ляйпціг 1941.
15. Doroschenko D. Die Ukraine und ihre Geschichte im Lichte der westeuropäischen Literatur des XVIII. und der ersten Hälfte des XIX. Jahrhunderts.
16. Korduba M. La littérature historique soviétique-ukrainienne. Compte rendu 1917 — 31. Bulletin d'Information des sciences historiques en Europe Orientale. B. 1938.
17. Krupnyckyj B. Die historische Wissenschaft der Sowjet-Ukraine 1921 — 41. Jahrbücher für Geschichte Osteuropas, II — IV. Бресляв-Берлін 1941.

ДОДАТОК ДО РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ДЖЕРЕЛА ТА ІСТОРІОГРАФІЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ»
Семінарські заняття для денної форми навчання
Семінарське заняття 1

Теми до обговорення:

Застосування до джерела історико-критичного методу полягає в проведенні свого роду слідчої процедури, "допиту" джерела. Дії дослідника для розкриття проблеми:

1. Порівняння відомостей джерела із загальновідомими фактами, існуючої, загальноприйнятою трактуванням досліджуваної події.
2. Зіставлення даних досліджуваного джерела з іншими джерелами.
3. Порівняння відомостей джерела з об'єктивними обставинами.
4. Оцінка ступеня документальності тексту.
5. Визначення ступеня оригінальності відомостей.

Семінарське заняття 2

Теми до обговорення:

Княжа доба (X — XIV ст.). Для історії Київської Русі X - XIII ст. та Галицько-волинської держави XIII - XIV ст.) основними джерелами є літописи, які збереглися до нашого часу у вигляді літописних кодексів:

- Іпатський літопис;
- Лаврентіївський кодекс;
- хроніки (або їх зведення), міжнародні договори, зокрема з Візантією;
- літературні твори: «Поученіє» Володимира Мономаха; правні кодекси: «Руська Правда»;
- церковно-агіографічні пам'ятки: «Слово о законі й благодаті»; митр. Іларіона, «Патерик Печерський», «Хожденіє» ігумена Данила та ін.;
- візантійські і західноєвропейські хроніки, історико-географічні трактати, зокрема арабських, як Ібн-Даст, Ібн-Якуб, Аль-Масуді, твори письменників (Тітмар Мерзебурзький, Вруно з Кверфурту та ін.), скандинавські саги тощо;

Семінарське заняття 3

Теми до обговорення:

Доба Великого князівства Литовського. Для історії України в складі Великого Князівства Литовського й Корони Польської першорядне значення мають джерела актові й документальні, найрізноманітнішого характеру й змісту, які збереглися в оригіналах або копіях (чи в реєстрах). Це:

1. цикл т. зв. західньоруських (або литовських) літописів (в редакціях XV — XVI ст.), до якого належать, зокрема, «Супрасльський кодекс» (1520 р.) і «Літопис Биховця» (кінець XVI ст.). З укр. літописів XVI — XVII ст.: «Густинський», «Межигірський», «Львівський»;
2. монастирські й церковні літописи (або «кроніки»), що містять у собі не лише матеріали локального значення;

- літературні твори, як світські, так і церковні, зокрема полемічна література кінця XVI і першої половини XVII ст;
- дипломатичні реляції, хроніки й літописи польські, московські, західно-європейські, турецько-татарські, описи й спогади чужоземних подорожників, щоденники, листування тощо.

Семінарське заняття 4

Теми до обговорення:

Гетьманщина. Починаючи з часів Хмельниччини, збільшується коло українських історичних джерел, зростає їх диференціація. Але основні види джерел залишаються ті самі, що й за попередньої доби, і питома вага їх майже не змінюється.

Перше місце належить, безперечно, актовим джерелам однак вагома роль відводиться нарративним:

- Літописи, хроніки, які виходили з козацького середовища, щоденники (діяріюші), мемуари та листування (напр., щоденники гетьмана Пилипа Орлика, Петра Апостола, Якова А. Маркевича, Миколи Ханенка);
- Козацькі літописи: найголовніші з них - Самовидця, Самійла Величка й Григорія Граб'янки. Зокрема «Сказаніє о войне козацкой з поляками...» Величка, крім історичного опису й суто-літописного матеріалу, містить у собі багато актових документів;
- Чужоземні джерела - московські, польські, турецько-татарські, молдавсько-валаські, угорські, шведські і західно-європейські, зокрема, щоденники, спогади, листування тощо.

Семінарське заняття 5

Теми до обговорення:

- Дмитро Бантиш-Каменський (1788 - 1850), «История Малой России»;
- Олекса Мартос (1790 - 1842) «Исторія України» (до кінця XVIII ст.);
- Микола Маркевич (1804 — 60) «История Малороссии»;
- Михайло Максимович (1805 — 73), дослідження історії козащини й Гетьманщини (розвідки про гетьмана Сагайдачного, «Исторические письма о козаках запорожских», «Письма о Богдане Хмельницком», «Бубновкая сотня» тощо);
- Аполон Скальковський (історія Запорожжя й Південної України),

Семінарське заняття 6

Теми до обговорення:

- Микола Костомаров (1817 — 85), «Богдан Хмельницкий» 1857, 1859 pp., «Руина» 1879 — 80 pp., «Мазепа и мазепинцы» 1882 — 84 pp.;
- Історіософічні розвідки Костомарова, «Мысли о федеративном начале в древней Руси», «Две русские народности», «Черты народной южно-русской истории» та ін.
- Історичні дослідження Пантелеймона Куліша (1819 — 97), «История воссоединения Руси» (1873 — 77 pp.) й «Отпадение Малороссии от Польши, 1340 — 1654» (1888 — 89 pp.);
- Володимир Антонович (1834 — 1908), «О происхождении козачества», 1863; «Последние времена козачества на правом берегу Днепра по актам 1679 — 1716 г.

», 1868), «О гайдамачестве», 1876; «О мнимом крестьянском восстании на Волыни в 1789 г.», 1902), «О крестьянах в Юго-Западной России по актам 1700 — 98 г.», 1870, «О происхождении шляхетских родов в Юго-Западной России», 1867), «О городах в Юго-Западной России по актам 1432 — 1798 г.», 1870;

5. В'ячеслав Липинський (1882 — 1931), «Szlachta ukraińska i jej udział w życiu narodu ukraińskiego» (Краків 1909), «Z dziejów Ukrainy» (Краків, 1912), «Україна на переломі. 1657 — 59» (Відень, 1920).

Семінарське заняття 7

Теми до обговорення:

1. Михайло Грушевський «Історії України-Руси»; «Український народ в его прошлом и настоящем»;
2. Любавский М. «Областное деление и местное управление Литовско-Русского государства»;
3. Пичета В. История Литовского государства до Люблинской унии»;
4. Шабульдо Ф. «Земли Юго-Западной Русив составе Великого княжества Литовского»;
5. Русина О. «Україна під татарами і Литвою»;
6. Крип'якевич І. «Студії над державою Б. Хмельницького»;
7. Окиншевич Л. «Центральні установи Гетьманщині XVII-XVIII ст.»;
8. Голобуцький В. «Запорозьке козацтво»;
9. Апанович О. «Збройні сили України першої половини XVIII ст.».

Семінарське заняття 8

Теми до обговорення:

1. Сас П. «Політична культура українського суспільства (кінець XVI - перша половина XVII ст.)»;
2. Смолій В., Степанков В. «Українська національна революція XVII ст.»;
3. Гуржій О. «Українська козацька держава в другій половині XVII - XVIII ст.: кордони, населення, право»;
4. Чухліб Т. «Гетьмани і монархи. Українська держава в міжнародних відносинах 1648-1717 рр.»;
5. Горобець В. «Влада та соціум Гетьманату. Дослідження з політичної та соціальної історії ранньомодерної України».

Семінарське заняття 9

Теми до обговорення:

1. Історіографія історії України другої половини 1950-х -80-х рр;
2. Сучасний етап історіографії історії України: проблеми та перспективи розвитку;
3. Історіографія в українській культурі: від концепту до концепції;
4. Голод 1932-1933 років в сучасній українській історіографії: еволюція поглядів.

Семінарські заняття для заочної форми навчання

Семінарське заняття 1

Теми до обговорення:

Застосування до джерела історико-критичного методу полягає в проведенні свого роду слідчої процедури, "допиту" джерела. Дії дослідника для розкриття проблеми:

1. Порівняння відомостей джерела із загальновідомими фактами, існуючої, загальноприйнятою трактуванням досліджуваної події;
2. Зіставлення даних досліджуваного джерела з іншими джерелами;
3. Порівняння відомостей джерела з об'єктивними обставинами;
4. Оцінка ступеня документальності тексту;
5. Визначення ступеня оригінальності відомостей.

Семінарське заняття 2

Теми до обговорення:

Княжа доба (X — XIV ст.). Для історії Київської Русі X - XIII ст. та Галицько-волинської держави XIII - XIV ст.) основними джерелами є літописи, які збереглися до нашого часу у вигляді літописних кодексів:

1. Іпатський літопис;
2. Лаврентіївський кодекс;
3. Хроніки (або їх зведення), міжнародні договори, зокрема з Візантією;
4. Літературні твори: «Поученіє» Володимира Мономаха; правні кодекси: «Руська Правда»;
5. Церковно-агіографічні пам'ятки: «Слово о законі й благодаті»; митр. Іларіона, «Патерик Печерський», «Хожденіє» ігумена Данила та ін.;
6. Візантійські і західноєвропейські хроніки, історико-географічні трактати, зокрема арабських, як Ібн-Даст, Ібн-Якуб, Аль-Массуді, твори письменників (Тітмар Мерзебурзький, Вруно з Кверфурту та ін.), скандинавські саги тощо.

Семінарське заняття 3

Теми до обговорення:

Доба Великого князівства Литовського. Для історії України в складі Великого Князівства Литовського й Корони Польської першорядне значення мають джерела актові й документальні, найрізноманітнішого характеру й змісту, які збереглися в оригіналах або копіях (чи в реєстрах). Це:

1. Цикл т. зв. західноруських (або литовських) літописів (в редакціях XV — XVI ст.), до якого належать, зокрема, «Супрасльський кодекс» (1520 р.) і «Літопис Биховця» (кінець XVI ст.). З укр. літописів XVI — XVII ст.: «Густинський», «Межигірський», «Львівський»;
2. Монастирські й церковні літописи (або «кроніки»), що містять у собі не лише матеріали локального значення;
3. Літературні твори, як світські, так і церковні, зокрема полемічна література кінця XVI і першої половини XVII ст.;

4. Дипломатичні реляції, хроніки й літописи польські, московські, західно-європейські., турецько-татарські, описи й спогади чужоземних подорожників, щоденники, листування тощо.

Семінарське заняття 4

Теми до обговорення:

Гетьманщина. Починаючи з часів Хмельниччини, збільшується коло українських історичних джерел, зростає їх диференціація. Але основні види джерел залишаються ті самі, що й за попередньої доби, і питома вага їх майже не змінюється.

Перше місце належить, безперечно, актовим джерелам, однак вагома роль відводиться наративним:

1. Літописи, хроніки, які виходили з козацького середовища, щоденники (діяріюші), мемуари та листування (напр., щоденники гетьмана Пилипа Орлика, Петра Апостола, Якова А. Маркевича, Миколи Ханенка);
2. Козацькі літописи: найголовніші з них - Самовидця, Самійла Величка й Григорія Граб'янки. Зокрема «Сказаніє о войне козацкой з поляками..» Величка, крім історичного опису й суто-літописного матеріалу, містить у собі багато актових документів;
3. Чужоземні джерела - московські, польські, турецько-татарські, молдавсько-валаські, угорські, шведські і західно-європейські, зокрема, щоденники, спогади, листування тощо.

Семінарське заняття 5

Теми до обговорення:

1. Дмитро Бантиш-Каменський (1788 - 1850), «История Малой России»;
2. Олекса Мартос (1790 - 1842) «Исторія України» (до кінця XVIII ст.);
3. Микола Маркевич (1804 — 60) «История Малороссии»;
4. Михайло Максимович (1805 — 73), дослідження історії козаччини й Гетьманщини (розвідки про гетьмана Сагайдачного, «Исторические письма о козаках запорожских», «Письма о Богдане Хмельницком», «Бубновкая сотня» тощо);
5. Аполон Скальковський (історія Запорожжя й Південної України)

Семінарське заняття 6

Теми до обговорення:

1. Микола Костомаров (1817 — 85), «Богдан Хмельницкий» 1857, 1859 рр., «Руина» 1879 — 80 рр., «Мазепа и мазепинцы» 1882 — 84 рр.;
2. Історіософічні розвідки Костомарова, «Мысли о федеративном начале в древней Руси», «Две русские народности», «Черты народной южно-русской истории» та ін.
3. Історичні дослідження Пантелеймона Куліша (1819 — 97), «История воссоединения Руси» (1873 — 77 рр.) й «Отпадение Малороссии от Польши, 1340 — 1654» (1888 — 89 рр.);
4. Володимир Антонович (1834 — 1908), «О происхождении козачества», 1863; «Последние времена козачества на правом берегу Днепра по актам 1679 — 1716 г. », 1868), «О гайдамачестве», 1876;

5. В'ячеслав Липинський (1882 — 1931), «Szlachta ukraińska i jej udział w życiu narodu ukraińskiego» (Краків 1909), «Z dziejów Ukrainy» (Краків, 1912), «Україна на переломі. 1657 — 59» (Відень, 1920).

Семінарське заняття 7

Теми до обговорення:

1. Михайло Грушевський «Історії України-Руси»; «Украинский народ в его прошлом и настоящем»;
2. Любавский М. «Областное деление и местное управление Литовско-Русского государства»;
3. Пичета В. «История Литовского государства до Люблинской унии»;
4. Шабульдо Ф. «Земли Юго-Западной Руси в составе Великого княжества Литовского»;
5. Русина О. «Україна під татарами і Литвою»;
6. Крип'якевич І. «Студії над державою Б. Хмельницького»;
7. Окиншевич Л. «Центральні установи Гетьманщині XVII-XVIII ст.»;
8. Голобуцький В. «Запорозьке козацтво»;
9. Апанович О. «Збройні сили України першої половини XVIII ст.».

Семінарське заняття 8

Теми до обговорення:

1. Сас П. «Політична культура українського суспільства (кінець XVI - перша половина XVII ст.)»;
2. Смолій В., Степанков В. «Українська національна революція XVII ст.»;
3. Гуржій О. «Українська козацька держава в другій половині XVII - XVIII ст.: кордони, населення, право»;
4. Чухліб Т. «Гетьмани і монархи. Українська держава в міжнародних відносинах 1648-1717 рр.»;
5. Горобець В. «Влада та соціум Гетьманату. Дослідження з політичної та соціальної історії ранньомодерної України».

Семінарське заняття 9

Теми до обговорення:

1. Історіографія історії України другої половини 1950-х -80-х рр.
2. Сучасний етап історіографії історії України: проблеми та перспективи розвитку.
3. Історіографія в українській культурі: від концепту до концепції
4. Голод 1932-1933 років в сучасній українській історіографії: еволюція поглядів